

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ

STATE POLICY OF PUBLIC ADMINISTRATION OF RITUAL SERVICES IN THE CONDITIONS OF A SPECIAL PERIOD

Силенко Л.М., директор

ТОВ «Юридична фірма «Право та справедливість»

В даній статті розкрито засади державної політики публічного адміністрування ритуальних послуг в умовах особливого періоду.

Державна політика публічного адміністрування ритуальних послуг у воєнний час, який Україна переживає через військову агресію, має особливе значення. Ця політика базується на засадах гуманності, поваги до загиблих та їхніх сімей, а також ефективності та оперативності в організації поховальних процедур. У періоди, коли воєнні дії призводять до масових людських втрат, надзвичайно важливо, аби держава забезпечувала належне виконання ритуальних послуг, зокрема, ідентифікацію тіл, їх реєстрацію та поховання з дотриманням усіх ритуальних норм.

Сутність державної політики у цій сфері полягає в організації процесів, що забезпечують швидке та ефективне адміністрування послуг, враховуючи не тільки технічний аспект ритуального обслуговування, але й психологічну підтримку для родин загиблих. Це включає забезпечення доступності ритуальних послуг незалежно від соціального статусу особи, а також сприяння у підготовці відповідних документів, що підтверджують смерть та обставини загибелі.

Засади здійснення такої політики включають прозорість у призначенні послуг, встановлення чітких стандартів для їх надання та контроль за їх дотриманням, використання ресурсів місцевого самоврядування для надання термінових послуг, інтеграція зусиль всіх рівнів управління та забезпечення координації між різними агентствами і волонтерськими організаціями.

Важливість ефективного здійснення цієї політики в умовах воєнного стану не може бути переоцінена. Вона впливає на моральний дух нації, сприяє збереженню гідності та честі загиблих, а також підтримує довіру громадян до державних інституцій. Ефективне адміністрування ритуальних послуг допомагає у процесі національного відновлення та висловлює загальнонаціональну повагу до жертв конфлікту.

Ключові слова: поховання, правове регулювання, військові почесні, меморіал, жертви війни, репатріація, місце поховання, державні гарантії, компенсації сім'ям, пам'ятники.

This article reveals the principles of the state policy of public administration of ritual services in the conditions of a special period.

The state policy of public administration of funeral services in wartime, which Ukraine is experiencing due to military aggression, is of particular importance. This policy is based on the principles of humanity, respect for the deceased and their families, as well as efficiency and promptness in the organization of burial procedures. In periods when hostilities lead to massive human losses, it is extremely important that the state ensures the proper performance of ritual services, in particular, the identification of bodies, their registration and burial in compliance with all ritual norms.

The essence of state policy in this area is the organization of processes that ensure fast and efficient administration of services, taking into account not only the technical aspect of ritual service, but also psychological support for the families of the deceased. This includes ensuring the availability of funeral services regardless of a person's social status, as well as assisting in the preparation of appropriate documents confirming the death and circumstances of death.

The principles of implementing such a policy include transparency in the assignment of services, establishing clear standards for their provision and monitoring their compliance, using local government resources to provide urgent services, integrating the efforts of all levels of government and ensuring coordination between various agencies and voluntary organizations.

The importance of effective implementation of this policy under martial law cannot be overstated. It affects the morale of the nation, helps preserve the dignity and honor of the dead, and also supports citizens' trust in state institutions. Effective administration of funeral services helps in the process of national recovery and expresses national respect for the victims of the conflict.

Key words: burial, legal regulation, military honors, memorial, victims of war, repatriation, place of burial, state guarantees, compensation to families, monuments.

Постановка проблеми. Державна політика публічного адміністрування ритуальних послуг у воєнний час в Україні набуває особливої актуальності в умовах, коли звичайні механізми соціального управління піддаються випробуванню екстремальними обставинами. Стандартні процедури вимагають адаптації до ситуацій, де можливості для здійснення звичайних ритуальних послуг обмежені внаслідок бойових дій, а також через критичні обмеження у фінансових та людських ресурсах. Ці обставини вимагають реформування державного регулювання та вдосконалення нормативно-правової бази, що повинно забезпечити належне адміністрування ритуальних послуг, адаптованих до вимог часу та забезпечення гідності поховань за умов військових дій. Важливим аспектом є також забезпечення доступності цих послуг для всіх верств населення, зокрема малозабезпечених та сімей загиблих військовослужбовців, що ставить перед урядом завдання створення ефективних механізмів державної підтримки та регулювання цієї важливої галузі.

Метою статті є розкриття засад державної політики публічного адміністрування ритуальних послуг в умовах особливого періоду.

Стан дослідження. Окремі питання проблем правового регулювання поховання загиблих унаслідок воєнних дій в Україні були предметом дослідження: М. Михайліченко, О. Александренко та В. Веселовська, Н. Калкутіна, Х. Мазуренко та Я. Онищук, А. Наумов та ін.

Виклад основного матеріалу. У сучасній політології політику визначають як галузь цілеспрямованих відносин між соціальними групами з приводу використання інститутів публічної влади для реалізації їх суспільно значущих запитів і потреб [1].

У цьому контексті слушною видається думка О. М. Бандурки, який стверджує, що політика прямо або побічно пов'язана з організацією і функціонуванням державної влади, із засобами і методами діяльності держави. Звідси випливає важливий висновок про те, що поняття «політика» і «політика держави» співвідносяться в категоріях «загальне» і «особливе», оскільки політика держави – це і є політика стосовно конкретно-історичних умов життя й організації суспільства [2, с. 31].

І. І. Гаврада визначає державну політику як відносно стабільну, організовану та цілеспрямовану діяльність органів державної влади стосовно певного питання

чи комплексу питань, яку вони здійснюють безпосередньо чи опосередковано і яка впливає на життя суспільства [3].

Англійський політолог Д. Кілпатрік визначає державну політику як напрям дій, регуляторних заходів, законів, бюджетних пріоритетів стосовно певної теми, що здійснюється державним органом чи його представниками [4].

Л. Пал визначає державну політику як «напрямок дій або утримання від неї, обрані державними органами для розв'язання певної чи сукупності взаємно пов'язаних проблем» [5, с. 22].

Таким чином, узагальнюючи наукові підходи до теоретичного визначення поняття «державна політика», вважаємо, що це поняття можна розглядати в декількох значеннях: 1) державна політика як транспарентний процес прийняття політичних, у тому числі й управлінських рішень; 2) державна політика як цілеспрямований вплив, що здійснюється структурами публічної влади. Таке значення державної політики найчастіше вживається в контексті реалізації публічного управління; 3) державна політика як нормативно-правова програма, що містить стратегічні напрями розвитку держави; 4) державна політика як визначений курс дії публічної влади. Таке значення може мати місце в контексті реалізації певної ідеології правлячого класу; 5) державна політика, сутністю якої є публічна діяльність. Остання розуміється як репрезентована в публічній сфері активність політичних та неполітичних діячів, які через взаємодію прагнуть реалізувати власний інтерес. Публічною є діяльність держави, спрямована на задоволення запитів соціальних груп; 6) державна політика як механізм підтримання публічного порядку. У такому контексті можна послатися на праці американського вченого Е. Гоффмана, який стверджував, що, взаємодіючи в суспільстві, люди виробляють способи підтримання, руйнування та відновлення публічного порядку, який є базовим для підтримання соціального порядку – політичного та економічного [6, с. 178; 7, с. 103–104].

Державній політиці публічного адміністрування ритуальних послуг притаманні всі ознаки більш загального поняття, включаючи особливості сфери застосування.

Отже, *державна політика публічного адміністрування ритуальних послуг в умовах особливого періоду* – це відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка спрямована на регулювання та забезпечення ритуальних послуг в умовах, коли традиційні процеси порушуються через воєнні дії, стихійні лиха або інші кризові ситуації.

Слід відзначити, що в період повномасштабної збройної агресії, коли Україна обороняється і зазнає величезних людських втрат особливого значення набуває забезпечення доступності, своєчасності та гідності поховальних процедур, а також підтримка родин загиблих.

Вважаємо, що основними напрямками державної політики в цій сфері можна визначити наступним чином:

1) регуляція і нормативно-правове забезпечення – розробка та впровадження законодавчих актів, які регулюють ритуальні послуги, зокрема, встановлення стандартів для ритуальних служб, норм санітарної безпеки та процедур поховання в умовах кризи;

2) організація ритуальних послуг – створення ефективно системи ритуальних служб, які можуть оперативну реагувати в умовах особливого періоду, включаючи мобілізацію ресурсів та логістику для забезпечення поховань;

3) фінансування та ресурсне забезпечення – виділення коштів з державного та місцевих бюджетів на підтримку ритуальних служб, в тому числі забезпечення допомоги сім'ям загиблих та малозабезпечених груп;

4) соціальна підтримка та психологічна допомога – організація соціальної підтримки для родин заги-

блих, зокрема, консультації, психологічна допомога, інформаційна підтримка стосовно процедур та доступних послуг;

5) міжнародна кооперація та дотримання міжнародних норм – співпраця з міжнародними організаціями для забезпечення відповідності міжнародним стандартам у сфері ритуальних послуг та обміну досвідом.

Ефективне здійснення цієї політики забезпечує гідне поведіння з померлими, підтримує моральний дух нації, допомагає зберегти соціальну стабільність та виявляє повагу до особистості та її гідності навіть після смерті, особливо у кризовий період.

З метою покращення державної політики щодо надання ритуальних послуг та сприяння в доступності ритуальних послуг держава звільнила від оподаткування постачання послуг з поховання та постачання ритуальних товарів державними та комунальними службами, а саме: а) виклик агента ритуальної служби для оформлення замовлення на організацію та проведення поховання; б) оформлення медичної довідки про причини смерті; в) доставка замовникові ритуальних атрибутів для організації поховання; г) навантаження, розвантаження та перенесення ритуальних атрибутів; г) транспортні послуги, що надаються у процесі організації поховання; д) продаж стандартної труни; е) продаж контейнера для перевезення оцинкованої труни; запаювання оцинкованої труни; є) утримання тіл померлих у холодильних камерах понад норму перебування (після смерті у лікувальному закладі, а також тих, що померли вдома чи інших місцях); ж) послуги з підготовки тіла покійного до поховання або кремації (послуги перукаря та косметолога, обмивання, бальмування, укладання в труну); з) копання могили; и) перенесення труни з тілом покійного (додому, до квартири в багатоповерховому будинку, до моргу; з дому, квартири, моргу тощо до місця поховання); і) музичний супровід обряду поховання; ї) проведення громадянської панахиди; й) послуги організатора обряду поховання; к) виготовлення та встановлення металевої намогильної таблички, хреста, надголовника або тимчасового пам'ятного знака; л) продаж стандартних похоронних вінків і траурних стрічок для них; м) організація відправлення труни з тілом покійного чи урни з прахом покійного за кордон; н) у разі проведення підпоховання в могилу послуги з демонтажу елементів існуючого надгробка (пам'ятника) та їх установка; о) написання тексту на траурній стрічці; п) кремація; р) продаж урни; с) продаж кубка для урни; т) поховання урни з прахом у могилу, у колумбарії, розвіювання праху [8, п. 197.1.10].

Разом з тим, на нашу думку, державна політика публічного адміністрування ритуальних послуг в умовах особливого періоду має значний регіональний характер, оскільки багато аспектів цієї діяльності вимагають місцевого підходу та знання конкретних умов та потреб на місцях. Розглянемо аргументи на користь цього твердження:

1. Специфіка місцевих умов. Різні регіони можуть мати різні потреби та виклики, особливо в умовах кризи або воєнного стану. Наприклад, деякі території можуть бути більш уразливими до конфліктів чи стихійних бід. Місцеві органи самоврядування краще розуміють потреби своїх спільнот та тому можуть більш ефективно адмініструвати ритуальні послуги, реагуючи на специфічні виклики.

2. Нормативно-правова база. Згідно із законодавством [8; 9; 10], місцеві органи самоврядування відповідають за утримання кладовищ, організацію місць поховання та забезпечення ритуальних послуг. Вони мають повноваження на відведення земельних ділянок під кладовища, їх облаштування та контроль за додержанням санітарних та екологічних норм.

3. Логістика та оперативність. В умовах особливого періоду, такого як воєнний стан, локальні управлінські структури можуть швидше реагувати на виклики

та оперативно організувати поховання та інші ритуальні заходи. Місцеві органи краще зорієнтовані на ресурси, які доступні в регіоні, та можуть швидше мобілізувати необхідне обладнання та персонал.

4. Фінансування. Бюджети місцевих громад зазвичай включають статті витрат на утримання кладовищ та ритуальні послуги. Місцева влада має можливість адаптувати фінансування згідно з актуальними потребами та забезпечити адекватне фінансування відповідно до місцевих викликів і обставин. Так, в місцевому бюджету міста Києва на 2024 рік закладено 45 070 256 грн. видатків на поховання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни; на будівництво колумбарних стін на території ритуальної служби спеціалізованого комуналь-

ного підприємства «Київський крематорій» закладено 59 935 028,0, а на реконструкцію обладнання кремаційного обладнання – 131 770 000,0 грн [11, Додатки 3, 7].

5. Соціальна підтримка. Місцеве самоврядування взаємодіє з громадами безпосередньо та забезпечує підтримку родинам, що втратили близьких. Вони можуть організувати психологічну допомогу, соціальну підтримку та інші ритуальні послуги, зорієнтовані на місцеві особливості.

Таким чином, значна частина повноважень та відповідальності за адміністрування ритуальних послуг припадає на місцеві органи влади, особливо в умовах особливого періоду, що підкреслює регіональний характер такого адміністрування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лисенко В. І. Адміністративно-правове регулювання співпраці із закордонними українцями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 20014. 24 с.
2. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підруч. Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. 394 с.
3. Цензура як прояв недемократичності державної політики України у сфері засобів масової інформації / І. І. Гаврада // Політичний менеджмент : наук. журн. / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. 2006. № 5. С. 95–106.
4. Kilpatrick, Dean, «Definitions of Public Policy and Law».
5. Кучеренко О. Державна політика: аналіз сучасних політологічних концепцій. *Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. К. : Вид-во УАДУ, 1997. С. 279–281.
6. Goffman E. Asylums: Essays n the Social Situation on Mental Patients and other Inmates. N.Y., 1961. P. 345.
7. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
8. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10 липня 2003 року № 1102-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004. № 7. Ст. 47.
9. Порядок утримання кладовищ та інших місць поховань: затв. Наказ Держжитлокомунгоспу України від 19.11.2003 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1113-04#Text>
10. Про затвердження Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання: затв. Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.06.2006 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Рішення Київської міської ради від 14 грудня 2023 року № 7531/7572 «Про бюджет міста Києва на 2024 рік». URL: https://kyivcity.gov.ua/publicna_informatsiia_Tag_166122/rishennya_pro_byudzhет_mista_kiyeva_na_2024_rik/rishennya_pro_byudzhет_mkiyeva_na_2024_rik/